

**ทิศทางการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิต
ของสถาบันอุดมศึกษาในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2563-2572)***
**Instructional Management Direction of bachelor degree
Program in Law Curriculum Oof Higher Education Institutions
in The Next Decade (B.E. 2563-2572)**

¹ประกิต บุญมี และ บุญมี เณรยอด

¹Prakid Boonmee and Boonmee Nenyod

¹มหาวิทยาลัยสยาม

¹Siam University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: prboon@rpu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อนำเสนอทิศทางการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตของสถาบันอุดมศึกษาในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2563-2572) เป็นการวิจัยเชิงอนาคต โดยใช้เทคนิควิธีวิจัยแบบ EDFR (Ethnographic Delphi Futures Research) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในงานวิจัย ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 20 คน วิจัยดำเนินการวิจัยแบ่งเป็น 7 ขั้นตอน คือ (1) กำหนดกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ (2) กำหนดประเด็นแนวโน้มและสร้างเครื่องมือการวิจัย (3) การทำ EDFR รอบที่ 1 จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ 20 คน (4) รวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการทำ EDFR รอบที่ 1 (5) ทำ EDFR รอบที่ 2 และ 3 จากแบบสอบถามและแนบข้อมูลป้อนกลับเชิงสถิติ เพื่อหาฉันทามติ ของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ (6) เขียนภาพอนาคตทิศทางการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตของสถาบันอุดมศึกษาในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2563-2572) วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติค่ามัธยฐาน และค่าพิสัยควอไทล์ และ (7) สรุป เสนอแนะ และนำเสนอเพื่อเป็นประโยชน์ต่อไป

ผลการวิจัยพบว่า ทิศทางการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตของสถาบันอุดมศึกษาในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2563-2572) ตามฉันทามติของผู้เชี่ยวชาญ (Median ≥ 3.50 , interquartile range ≤ 1.50) สรุปว่ามีทั้งสิ้น 70 แนวโน้ม โดยแยกองค์ประกอบได้ทั้งสิ้น 6 องค์ประกอบ ได้แก่ ด้านหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการประเมินหลักสูตร ด้านอาจารย์ผู้สอน ด้านนักศึกษา และด้านสิ่งสนับสนุนการจัดการเรียนการสอน

คำสำคัญ: การเรียนการสอน; หลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิต; สถาบันอุดมศึกษาในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2563-2572)

*Received January 24, 2021; Revised April 5, 2021; Accepted April 12, 2021

Abstract

The objective of this dissertation was to present the instructional management direction of higher education institution in the next decade (B.E. 2563-2572). Research methods were future research. The research used the EDFR (Ethnographic Delphi Future Research). There were 20 experts that contributed information to the research. The methodologies were divided into 7 steps: (1) Identifying the panel of experts. (2) Defined trends and create research tools. (3) Begin the first trial using the EDFR method by interviewing the 20 experts. (4) Collected and analysed data obtained from the first EDFR trial. (5) Conducted a second and third EDFR trial by using a questionnaire and attaching statistical feedback to find a consensus within the expert group. (6) Summarized the findings for the future research in instructional management direction of higher education institutions in the next decade (B.E. 2563-2572). The data was analyzed using median statistics and the quartile range. and (7) Summarize, suggest and present for further benefit.

From the study, it was found as follows: The instructional management direction of higher education intuitions in the next decade (B.E. 2563-2572) to the consensus (Median $\geq$ 3.50, interquartile range $\leq$ 1.50) the results of the research indicated that there will be a total of 70 trends, which were categorized into 6 main categories: Curriculum, instruction management, curriculum evaluation, teacher, student, and instructional support.

Keywords: Instructional Management; Bachelor degree Program in Law Curriculum; Higher Education Institutions in the next Decade (B.E. 2563-2572)

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในทุกมิติทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และเทคโนโลยีสารสนเทศ อันเป็นผลมาจากการพัฒนาเทคโนโลยี และการปรับเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจการเมืองโลก ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวกระทบต่อจุดมุ่งหมาย หรือจุดประสงค์ (Purpose) ของการจัดการศึกษาเปลี่ยนแปลงตามสภาพเศรษฐกิจ สังคม การเมือง เทคโนโลยี และการเปลี่ยนแปลงด้านอื่น ๆ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ที่กำหนดกลไกการปฏิรูปประเทศ มีพระราชบัญญัติแผนและขั้นตอนการดำเนินการปฏิรูปประเทศ พ.ศ. 2560 เป็นเครื่องมือในการปฏิรูปประเทศ โดยเฉพาะการปฏิรูปประเทศด้านกฎหมาย ได้กำหนดให้ปฏิรูปด้านการเรียนการสอนและการศึกษากฎหมาย และหลักสูตรนิติศาสตร์ต้องมีคุณภาพ ผลิตภัณฑ์ที่มีความรู้ทางด้านทฤษฎีและปฏิบัติที่เปลี่ยนไปตามบริบทต่าง ๆ การเปลี่ยนแปลงนั้นย่อมส่งผลต่อบุคคล (People) ซึ่งประกอบด้วยทั้งผู้บริหารและผู้สอน และยังส่งผลต่อกระบวนการ (Process) จัดการศึกษาและผลผลิต (Product) คือ คุณสมบัติของผู้เรียนเมื่อสำเร็จการศึกษาที่สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายหรือ

จุดประสงค์ (Purpose) ของการจัดการศึกษาที่เปลี่ยนแปลงไปตามองค์ประกอบการบริหาร 4P's (Phinthupha, n.d.)

สถาบันการศึกษาที่เปิดสอนหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิต ที่แหล่งผลิตบัณฑิตออกไปทำงานในภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคบริการต่าง ๆ ซึ่งปัจจุบันโลกเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทำให้การศึกษากฎหมายจึงได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง เทคโนโลยีสารสนเทศ อันทำให้ต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง และต้องปรับเปลี่ยนการจัดการเรียนการสอนเพื่อผลิตบัณฑิตให้คิดเป็น คิดได้ และวิเคราะห์กฎหมายได้ การเรียนการสอนในชั้นเรียนจึงไม่ใช่การนำเสนอข้อมูลกฎหมาย หรืออธิบายเนื้อหาของกฎหมายเป็นหลักเพราะ ข้อมูลเหล่านี้ นักศึกษาสามารถสืบค้น และหาได้จากระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ แต่ในห้องเรียน ควรมีการเรียนการสอนที่ให้นักศึกษาสามารถวิเคราะห์ สังเคราะห์ และนำเสนอความคิดเห็นทางกฎหมาย เพื่อให้นำกฎหมายมาใช้ได้อย่างถูกต้องและเป็นธรรม รวมถึงการนำข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบันมาศึกษา นอกเหนือจากข้อเท็จจริง หรือตัวอย่างที่ได้จากคำพิพากษาของศาลฎีกา ซึ่งเป็นคดีที่เกิดขึ้นในอดีตแต่เพียงอย่างเดียว จึงจะเป็นแนวทางในการผลิตบัณฑิต เพื่อทำงานให้กับสังคมที่กำลังเปลี่ยนไปในยุคไทยแลนด์ 4.0 ได้ (Jaiham, 2018) การจัดการเรียนการสอนของสถาบันอุดมศึกษาที่เป็นอยู่ไม่ได้มุ่งเน้นให้นักศึกษาเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ อาจารย์ทำหน้าที่นำเสนอความรู้ โดยไม่ได้เปิดโอกาสให้นักศึกษาได้คิดวิเคราะห์ หาเหตุผลและแสดงความคิดเห็นเท่าที่ควร (Sinlarat, 2014) อาจารย์ผู้สอนไม่ได้มีการพัฒนาความรู้ใหม่ ๆ มักจะใช้ความรู้และประสบการณ์เดิมมาสอนนักศึกษา ทำให้ไม่เกิดการเรียนรู้ใหม่ ๆ ขึ้น และไม่ได้พัฒนาศักยภาพของนักศึกษาในด้านความคิด เหตุผลที่สำคัญของการจัดการเรียนการสอนในปัจจุบันคือ ได้ผลผลิตออกมาไม่สอดคล้องกับสภาพสังคมปัจจุบัน จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ควรได้รับการพัฒนาและปรับปรุงแก้ไขการบริหารงานวิชาการที่เกี่ยวกับการวางแผนงานวิชาการ การดำเนินการเกี่ยวกับการเรียนการสอน การจัดบริหารงานเกี่ยวกับการเรียนการสอนและการวัด การประเมินผลด้านวิชาการให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น (Wonganutarat, 2010) โดยปรับปรุงกระบวนการจัดการเรียนการสอน ให้ผู้สอนและผู้เรียนได้มีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน การจัดการเรียนการสอนจะเน้นที่การมีส่วนร่วมของผู้เรียน พิจารณาจากหลักสูตร ผู้สอน ผู้เรียน วิธีการสอน และการประเมินผล ตลอดจนสื่อการเรียนการสอน (Khemmanee, 2002) จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าว พบว่าการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านการเมือง และด้านเทคโนโลยีส่งผลต่อองค์ประกอบการบริหาร คือ วัตถุประสงค์ บุคคล กระบวนการ และผลผลิตของการจัดการศึกษา ซึ่งกระทบต่อองค์ประกอบจัดการเรียนการสอน 6 ด้านคือ 1) ด้านหลักสูตร 2) ด้านการจัดการเรียนการสอน 3) ด้านการประเมินหลักสูตร 4) ด้านอาจารย์ผู้สอน (5) ด้านนักศึกษา และ 6) ด้านสิ่งสนับสนุนการจัดการเรียนการสอน

จากปัญหาและหลักการข้างต้น ผู้วิจัยเล็งเห็นความจำเป็นที่ต้องศึกษาทิศทางการจัดการเรียนการสอน หลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตของสถาบันอุดมศึกษาในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2563-2572) โดยดำเนินการวิจัยด้วยเทคนิควิธีวิจัยแบบ EDFR (Ethnographic Delphi Futures Research) ซึ่งผลการวิจัยจะนำเสนอทิศทางการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตของสถาบันอุดมศึกษาในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2563-2572)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อนำเสนอทิศทางการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรนิติศาสตร์บัณฑิตของสถาบันอุดมศึกษาในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2563-2572)

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยด้วยการวิจัยอนาคต (Futures Research) โดยใช้เทคนิควิธีวิจัยแบบ EDFR (Ethnographic Delphi Futures Research) มีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 กำหนดกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ (Panel Experts) คัดเลือกผู้เชี่ยวชาญแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 20 คน จาก (1) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรนิติศาสตร์บัณฑิต ได้แก่ (1.1) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่เป็นผู้บริหารและ/หรืออาจารย์ประจำสาขาวิชานิติศาสตร์ สังกัดมหาวิทยาลัยรัฐ มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ กลุ่มมหาวิทยาลัยราชภัฏ และมหาวิทยาลัย/วิทยาลัยเอกชน จำนวน 6 คน (1.2) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญจากสภาวิชาชีพ ได้แก่ ผู้แทนจากสำนักศึกษาอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา และสภานายความในพระบรมราชูปถัมภ์ จำนวน 2 คน และ (1.3) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญทางกฎหมายที่เป็นองค์กรอิสระทางกฎหมาย ได้แก่ ตัวแทนจากศาลยุติธรรม สำนักงานอัยการสูงสุด และสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ รวมจำนวน 3 คน และ (2) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่เป็นผู้ใช้บัณฑิตหลักสูตรนิติศาสตร์บัณฑิต/บัณฑิตหลักสูตรนิติศาสตร์บัณฑิต ได้แก่ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่ปฏิบัติงานด้านกฎหมายตำแหน่งนิติกร หรือเจ้าหน้าที่กฎหมายในหน่วยงานภาครัฐ ทั้งหมด 9 กลุ่ม ๆ ละ 1 คน ได้แก่ (2.1) กลุ่มทรัพยากร (2.2) กลุ่มธุรกิจการเงิน (2.3) กลุ่มบริการ (2.4) กลุ่มสินค้าอุตสาหกรรม (2.5) กลุ่มสินค้าอุปโภคบริโภค (2.6) กลุ่มสินค้าเกษตรและอุตสาหกรรม (2.7) กลุ่มชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์และการสื่อสาร (2.8) กลุ่มความมั่นคงของชาติทั้งภายในและนอกราชอาณาจักร และ (2.9) กลุ่มพัฒนาความมั่นคงของมนุษย์ รวมจำนวน 9 คน

ขั้นตอนที่ 2 กำหนดประเด็นแนวโน้มที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลข้างต้นของทิศทางการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรนิติศาสตร์บัณฑิตของสถาบันอุดมศึกษาในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2563-2572) ได้ 6 องค์ประกอบ ได้แก่ (1) ด้านหลักสูตร (2) ด้านการจัดการเรียนการสอน (3) ด้านการประเมินหลักสูตร (4) ด้านอาจารย์ผู้สอน (5) ด้านนักศึกษา และ (6) ด้านสิ่งสนับสนุนการจัดการเรียนการสอน และสร้างแบบสัมภาษณ์มีลักษณะกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structure Interview) ซึ่งเป็นการเตรียมประเด็นการสัมภาษณ์ไว้ล่วงหน้าและใช้ถามชี้แนะ และนำมาหาคุณภาพของเครื่องมือ โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of item-object congruence-IOC) (Rovinelli, 1977) มีค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ทั้งฉบับเท่ากับ 0.97

ขั้นตอนที่ 3 ทำ EDFR รอบที่ 1 ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 20 คน จากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญข้างต้น

ขั้นตอนที่ 4 รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการทำ EDFR รอบที่ 1 มาวิเคราะห์ด้วยเทคนิควิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) รวมทั้งสิ้นได้ 70 แนวโน้ม และสร้างแบบสอบถามเกี่ยวกับทิศทาง

การจัดการเรียนการสอนหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตของสถาบันอุดมศึกษาในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2563-2572) มีลักษณะมาตราประมาณค่าของลิเคิร์ต (Likert Scale) มีค่าตั้งแต่ 1-5 คือ จากน้อยที่สุดไปถึงมากที่สุด แทนค่าเป็นตัวเลขตั้งแต่ 1, 2, 3, 4 และ 5 ตามลำดับ เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินแนวโน้ม

ขั้นตอนที่ 5 ทำ EDR รอบที่ 2 และ 3 ผู้วิจัยดำเนินการส่งแบบสอบถามให้ผู้เชี่ยวชาญกลุ่มเดิมด้วยตนเองซึ่งผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนจะได้รับข้อมูลป้อนกลับเชิงสถิติ (Statistical Feedbacks) ของกลุ่มโดยมีค่ามัธยฐาน และค่าพิสัยควอไทล์ ผนวกด้วยคำตอบเดิมของตนเอง แล้วขอให้ผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนพิจารณาคำตอบใหม่ หรือยืนยันคำตอบเดิมของตนเอง แล้ววิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้สถิติค่ามัธยฐาน และค่าพิสัยควอไทล์ เพื่อหาฉันทามติ (Consensus) ของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ โดยสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ 5.1 ค่ามัธยฐาน (Median) ผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์ความเป็นไปได้ของแนวโน้มตามความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ คือ 4.50-5.00 หมายถึง แนวโน้มนั้นมีความเป็นไปได้ มากที่สุด, 3.50-4.49 หมายถึง แนวโน้มนั้นมีความเป็นไปได้ มาก, 2.50-3.49 หมายถึง แนวโน้มนั้นมีความเป็นไปได้ ปานกลาง, 1.50-2.49 หมายถึง แนวโน้มนั้นมีความเป็นไปได้ น้อย, และ 1.00-1.49 หมายถึง แนวโน้มนั้นมีความเป็นไปได้ น้อยที่สุด และ 5.2 ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ตามความเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อแนวโน้ม โดยคำนวณค่าความแตกต่างพิสัยระหว่างควอไทล์ที่ 1 และควอไทล์ที่ 3 ถ้าความเห็นใดมีค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ที่มีค่าตั้งแต่ 1.5 ลงมาแสดงว่า ความเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อแนวโน้มนั้นมีความสอดคล้องกัน แต่ถ้าความเห็นใดมีค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ที่มีค่ามากกว่า 1.5 ขึ้นไป แสดงว่า ความเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อแนวโน้มนั้นไม่สอดคล้องกัน

ขั้นตอนที่ 6 เขียนภาพอนาคตทิศทางการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตของสถาบันอุดมศึกษาในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2563-2572)

ขั้นตอนที่ 7 สรุป เสนอแนะ และนำเสนอเพื่อเป็นประโยชน์ต่อไป

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ทิศทางการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตของสถาบันอุดมศึกษาในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2563-2572) สรุปผลการศึกษาดังนี้

นำเสนอทิศทางการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตของสถาบันอุดมศึกษาในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2563-2572) จากการทำ EDR รอบที่ 1 การตอบแบบสอบถาม EDR รอบที่ 2 และการยืนยัน EDR 3 พบว่า ทิศทางการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตของสถาบันอุดมศึกษาในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2563-2572) ทั้ง 6 ด้าน ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันว่าแนวโน้มเป็นไปได้มากถึงมากที่สุด ดังนี้

ด้านหลักสูตร ข้อมูลที่ใช้ในการพัฒนาหลักสูตร การเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง เทคโนโลยี และการเปลี่ยนแปลงอื่น ๆ เป็นสิ่งที่กำหนดทิศทางการพัฒนาประเทศ การสร้างหลักสูตร ควร มีจุดมุ่งหมายตอบสนองความต้องการตามการเปลี่ยนแปลง ทำให้ต้องปรับเปลี่ยนกระบวนการจัดการเรียน การสอนต้องมุ่งเสริมสร้างองค์ความรู้ และประสบการณ์เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว เพื่อให้ผู้เรียน สามารถเข้าใจ และวิเคราะห์แนวโน้ม และรับมือกับการเปลี่ยนแปลงข้างต้นได้ ผู้บริหารและครูสอน

ควรตระหนักถึงความสำคัญของการเปลี่ยนแปลงว่าเป็นข้อมูลพื้นฐานที่ใช้ในการสร้างและพัฒนาหลักสูตรให้มีทิศทางเดียวกับการเปลี่ยนแปลง มีค่ามัธยฐาน (Median) ระหว่าง 4.50-5.00 และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range) เท่ากับ 1.00 ซึ่งวัตถุประสงค์ของหลักสูตร คือ คุณสมบัติของผู้สำเร็จการศึกษาต้องมีความรู้ (Knowledge) ที่ประกอบด้วย ความรู้ด้านกฎหมาย ได้แก่ ความรู้ด้านกฎหมายพื้นฐานตามที่หลักสูตรกำหนด ความรู้กฎหมายเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยี กฎหมายเกี่ยวกับการค้าการลงทุน กฎหมายเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและสิ่งแวดล้อม และความรู้ศาสตร์สาขาวิชาอื่นทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง เทคโนโลยี วัฒนธรรม ภาษา การบริหารจัดการ การเป็นผู้ประกอบการ และการสร้างสรรค์นวัตกรรม ต้องมีเจตคติ (Attitude) คือ มีคุณธรรมจริยธรรม มีทัศนคติรักความยุติธรรม และมีจิตสาธารณะ และต้องมีทักษะ (Skill) คือ มีทักษะการวิเคราะห์ การตีความ รวมทั้งทักษะการให้คำปรึกษาเชิงธุรกิจ มีทักษะการใช้เทคโนโลยี มีทักษะการบริหารงานและบุคคล มีทักษะในการสร้างนวัตกรรม และมีทักษะผู้ประกอบการ มีค่ามัธยฐาน (Median) เท่ากับ 5.00 และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range) เท่ากับ 1.00 โดยที่โครงสร้างหลักสูตรหมวดศึกษาทั่วไป หมวดวิชาเฉพาะ และหมวดวิชาเสรี ต้องปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเนื้อหาหลักสูตรให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงข้างต้น เช่น เน้นสาระเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมในการใช้ชีวิต และคุณธรรมทางกฎหมาย ซึ่งสาระทางกฎหมายต้องเปลี่ยนแปลงให้สอดคล้องกับวิถีใหม่ของการดำเนินชีวิตและธุรกิจ เช่น กฎหมายว่าด้วยการกู้ยืมเงินแบบ Peer to Peer Lending เป็นธุรกรรมสินเชื่อระหว่างบุคคลระบบออนไลน์ บนแพลตฟอร์ม การซื้อขายเงินดิจิทัล การก่ออาชญากรรมคอมพิวเตอร์ กฎหมายธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ กฎหมายการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล เป็นต้น โดยเฉพาะกลุ่มกฎหมายการพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เช่น กฎหมายการกระทำความผิดคอมพิวเตอร์ การร้องขอให้พ้นความทุกข์ทรมานด้วยวิธีการทางเทคโนโลยีและการแพทย์ เป็นต้น และวิชาเลือกทางกฎหมายหรือเลือกเสรี ต้องจัดให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนบนหลักของการประกอบอาชีพของผู้เรียนในอนาคต ที่จะไม่ใช้มีเพียงอาชีพผู้พิพากษา พนักงานอัยการ และทนายความเท่านั้น มีค่ามัธยฐาน (Median) ระหว่าง 4.50-5.00 และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range) เท่ากับ 1.00 ส่วนด้านการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนนั้น ควรใช้เครื่องมือการประเมินที่หลากหลาย โดยยึดเป้าหมายที่จะทำการประเมินเป็นหลักว่า ต้องการประเมินสิ่งใด เช่น ต้องการประเมินความรู้ อาจใช้แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ หรือแบบทดสอบ เป็นต้น โดยใช้เกณฑ์ทั้งเกณฑ์เชิงปริมาณ และเกณฑ์เชิงคุณภาพ สำหรับการประเมินก่อนและระหว่างเรียน ส่วนการประเมินผลหลังเรียน ควรใช้เครื่องมือที่น่าเชื่อถือมากที่สุดในการวัดองค์ความรู้ คือ แบบทดสอบ โดยมีเกณฑ์ในการประเมินผล คือ เกณฑ์เชิงปริมาณ (กำหนดช่วงของคะแนนมาตรฐาน) เหมือนกันทุกสถาบัน มีค่ามัธยฐาน (Median) ระหว่าง 4.00-5.00 และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range) เท่ากับ 1.00

ด้านการจัดการเรียนการสอน สำหรับบางรายวิชาทางนิติศาสตร์ไม่จำเป็นต้องมีผู้สอนในชั้นเรียน ควรมีวิธีการสอนแบบใช้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เพราะผู้เรียนต้องแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเองตามที่ตนเองสนใจ มีรูปแบบการสอน การใช้คำถามนำก่อนเข้าสู่บทเรียน ซึ่งการบรรยายขึ้นอยู่กับความถนัดของผู้สอน โดยใช้เทคนิคการสอน การตั้งคำถามนำ การบรรยายเป็นหลัก ซึ่งไม่มีการสื่อสารระหว่างผู้เรียนกับผู้สอนในชั้นเรียน และใช้วิธีการประเมินผลทั้งก่อนเรียน ระหว่างเรียนและหลังเรียน โดยใช้แบบทดสอบเป็นหลัก

เนื่องจากเรียนจากแบบเรียนสำเร็จรูป ซึ่งใช้เกณฑ์เชิงปริมาณ มีค่ามัธยฐาน (Median) เท่ากับ 5.00 และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range) เท่ากับ 1.00 ส่วนบางรายวิชาทางนิติศาสตร์ที่จำเป็นต้องมีผู้สอนในชั้นเรียนควรใช้ทุกวิธีการสอนไม่ว่าจะเป็นผู้เรียน และผู้สอนเป็นศูนย์กลาง มีรูปแบบการสอนแบบการบรรยาย แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน แบบอภิปราย การสัมมนา การศึกษากฎหมายเชิงคลินิก โดยใช้เทคนิคการสอนได้หลายวิธีขึ้นอยู่กับรูปแบบการสอนที่เลือกใช้ และวิธีการประเมินผลก่อนเรียน ระหว่างเรียน สามารถใช้เครื่องมือได้หลากหลายร่วมกัน ใช้เกณฑ์การประเมินแบบคุณภาพโดยอาศัยเหตุผลของผู้สอนเป็นเกณฑ์ในการตัดสิน ส่วนการประเมินผลหลังเรียน ใช้แบบทดสอบเป็นหลัก ใช้เกณฑ์เชิงปริมาณ มีค่ามัธยฐาน (Median) เท่ากับ 5.00 และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range) เท่ากับ 1.00

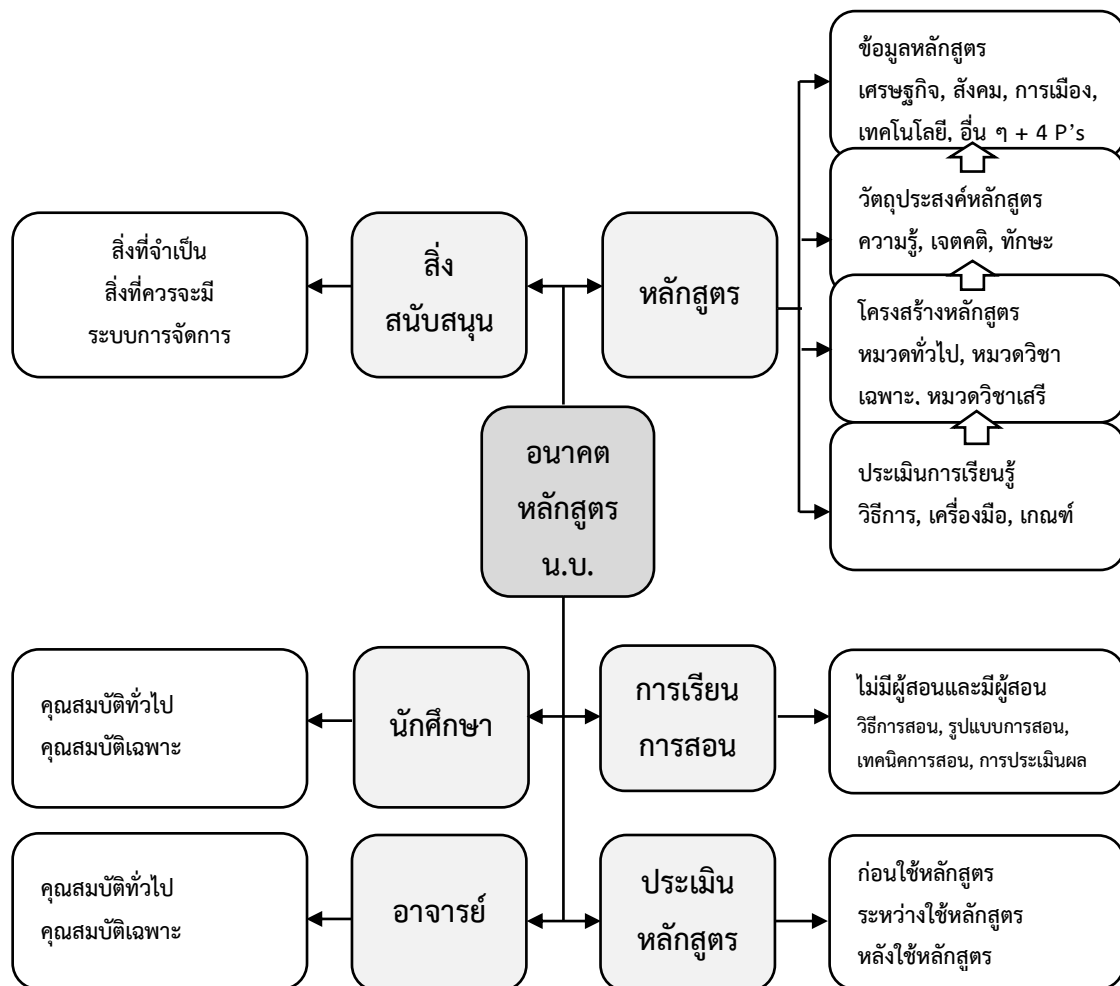
ด้านการประเมินหลักสูตร การประเมินก่อนการใช้หลักสูตรเน้นที่ขอบเขตของการประเมินต้องครอบคลุมมาตรฐานการเรียนรู้ วัตถุประสงค์หลักสูตร คุณลักษณะพึงประสงค์ เนื้อหาที่กำหนดให้เรียน การเชื่อมโยงหลักสูตรกับทิศทางการพัฒนาประเทศ เชื่อมโยงสาระการเรียนรู้ทั้งนอกและในศาสตร์ทางกฎหมาย และการเชื่อมโยงกับการประกอบอาชีพของผู้เรียนในอนาคต โดยที่ต้องประเมินการถ่ายทอดองค์ความรู้ กระบวนการแสวงหาความรู้ และการสรุปขยายองค์ความรู้ การประเมินระหว่างการใช้หลักสูตรเน้นหนักที่การประเมินคุณภาพของการจัดการเรียนการสอน และผลผลิตทางการศึกษา ส่วนการประเมินหลังการใช้หลักสูตรความสำเร็จของกระบวนการก่อนและระหว่างใช้หลักสูตร และการประเมินเพื่อวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกที่มากระทบหลักสูตรว่ามีผลอย่างไร มีค่ามัธยฐาน (Median) เท่ากับ 5.00 และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range) เท่ากับ 1.00

ด้านอาจารย์ผู้สอน สำหรับคุณสมบัติทั่วไปของอาจารย์ผู้สอน ควรสำเร็จการศึกษาอย่างน้อยปริญญาโททางกฎหมาย มีความรู้ทางภาษาต่างประเทศ มีคุณธรรมจริยธรรม และความรู้ด้านเทคโนโลยีเพื่อการสอน ส่วนคุณสมบัติเฉพาะของอาจารย์ผู้สอน ควรมีความรู้ความสามารถกฎหมายเฉพาะทาง (Special Law) ที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม เช่น กฎหมายการเงิน (Financial Law) กฎหมายสิ่งแวดล้อม (Environmental Law) กฎหมายสิทธิมนุษยชน (Human Rights Law) เป็นต้น สอบไล่ได้เป็นเนติบัณฑิตไทย มีความรู้ด้านการจัดการเรียนการสอน และการบริหารการศึกษาระดับอุดมศึกษา มีความรู้เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงในบริบทต่าง ๆ ที่กระทบการจัดการเรียนการสอน ประกอบหรือเคยประกอบวิชาชีพทางกฎหมาย และความรู้ด้านสถานประกอบการและผู้ประกอบการ มีค่ามัธยฐาน (Median) ระหว่าง 4.00-5.00 และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range) เท่ากับ 1.00

ด้านนักศึกษา สำหรับคุณสมบัติทั่วไปของนักศึกษาก่อนเข้าศึกษา ควรสำเร็จการศึกษาอย่างน้อยมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า มีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ มีความรู้พื้นฐานทางกฎหมาย และมีความรู้และทักษะการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนการสอน และการสืบค้น ส่วนคุณสมบัติเฉพาะของนักศึกษาก่อนเข้าศึกษา ควรมีทัศนคติที่ดีต่อกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม มีทักษะในการคิดเชิงระบบ เชิงการวิเคราะห์ โดยใช้หลักการทางเหตุผลหรือตรรกศาสตร์ มีค่ามัธยฐาน (Median) ระหว่าง 4.00-5.00 และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range) เท่ากับ 1.00

ด้านสิ่งสนับสนุนการจัดการเรียนการสอน สิ่งที่จะต้องจำเป็นสำหรับการจัดการเรียนการสอน ควรมีสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัยรองรับการจัดการศึกษาในยุคดิจิทัล มีระบบสารสนเทศที่เอื้อต่อการศึกษามีระบบสารสนเทศ หรือเครือข่ายที่มีความมั่นคงมีเสถียรภาพทั้งฝั่งผู้เรียน และผู้สอนที่สามารถสื่อสารกันได้ทั้งภาครับและภาคส่ง สิ่งที่จะควรมีสำหรับสำหรับการจัดการเรียนการสอนคือ ควรมีระบบการเชื่อมโยงฐานข้อมูลต่าง ๆ ทั้งด้านเนื้อหาและการวิจัยของสถาบันการศึกษา หน่วยงานรัฐ เอกชน และหน่วยงานอิสระที่มีหน้าที่ทางกฎหมาย และมีอุปกรณ์ หรือโปรแกรมต่าง ๆ ที่สามารถใช้งานทางด้านนิติศาสตร์ได้โดยตรง เช่น การสืบค้นคำพิพากษา คำวินิจฉัยต่าง ๆ การเตรียมคดีของทนายความ และมีระบบการจัดการทรัพยากรทางการศึกษาตั้งแต่การสำรวจความต้องการ การดำเนินการ การประสานงาน การประชาสัมพันธ์ มีหน่วยงานและเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบโดยตรง และการประเมินผล เพื่อทราบปัญหาและปรับปรุง มีค่ามัธยฐาน (Median) ระหว่าง 4.00-5.00 และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range) เท่ากับ 1.00

องค์ความรู้ใหม่

รูปภาพที่ 1 ภาพทิศทางการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิต

ของสถาบันอุดมศึกษาในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2563-2572)

ภาพทิศทางการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรนิติศาสตร์บัณฑิตของสถาบันอุดมศึกษาในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2563-2572) มีรายละเอียดดังนี้

การสร้างและพัฒนาหลักสูตรนิติศาสตร์บัณฑิตให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต ต้องพิจารณาข้อมูลประกอบด้วย (1) การเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ (2) การเปลี่ยนแปลงด้านสังคม (3) การเปลี่ยนแปลงด้านการเมือง (4) การเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยี และ (5) การเปลี่ยนแปลงด้านอื่น ๆ ที่ไม่สามารถคาดการณ์ได้ เช่น การก่อสงคราม การก่อการร้าย หรือโรคระบาด เป็นต้น โดยการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวย่อมกระทบถึงองค์ประกอบการบริหารคือ (1) จุดประสงค์ของการจัดการศึกษา (2) บุคลากรทางการศึกษา (3) กระบวนการจัดการศึกษา และ (4) ผลผลิตทางการศึกษา ที่ต้องเปลี่ยนไปตามบริบทการเปลี่ยนแปลงข้างต้น โดยที่การกำหนดวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ต้องมีความมุ่งหมายให้ผลผลิตทางการศึกษาคือ ผู้สำเร็จการศึกษาต้องมีคุณลักษณะด้านความรู้ (Knowledge) ด้านเจตคติ (Attitude) และด้านทักษะ (Skill) ส่งผลให้โครงสร้างหลักสูตรต้องเปลี่ยนแปลงไปตามสภาวการณ์ กล่าวคือ การจัดสาระการเรียนรู้หมวดวิชาศึกษาทั่วไปต้องมีเป้าหมายทางการศึกษาเพื่อทำให้ผู้เรียนมีความรู้ และทักษะพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงแบบฉับพลันทั้งในด้านการอยู่ร่วมกัน การปรับตัวเข้ากับพหุสังคม ขณะที่หมวดวิชาเฉพาะด้านทางกฎหมายก็ต้องปรับเปลี่ยนสาระการสอนให้ตอบสนองบริบทการเปลี่ยนแปลงที่ขับเคลื่อนโดยใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยี เช่น กฎหมายเกี่ยวกับการซื้อขายสกุลเงินดิจิทัลและธุรกรรมอิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น โดยสาระวิชาหมวดเสรีต้องจัดให้สอดคล้องกับสาระวิชาเฉพาะด้าน เพื่อเป็นการเพิ่มพูนความเชี่ยวชาญของผู้เรียน ดังนี้ เมื่อการจัดสาระการเรียนรู้เปลี่ยนไป ต้องปรับเปลี่ยนวิธีการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ

ด้านการจัดการเรียนการสอน การจัดการเรียนการสอนทางนิติศาสตร์ ประกอบด้วย การจัดการเรียนการสอน (1) **กรณีไม่มีผู้เรียนในชั้นเรียน** ใช้วิธีการสอนแบบผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เนื่องจากผู้เรียนเป็นผู้แสวงหาความรู้เองตามความสนใจของผู้เรียน ซึ่งมีรูปแบบการสอนที่ใช้การบรรยายผ่านสื่อการสอนรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์เป็นหลัก ใช้เทคนิคการสอนโดยการตั้งคำถามนำ และใช้การบรรยายร่วมด้วย และใช้การประเมินผลโดยการทดสอบผ่านระบบสารสนเทศเทคโนโลยี เนื่องจากไม่มีการเข้าชั้นเรียน และ (2) **กรณีมีผู้สอนในชั้นเรียน** ใช้วิธีการสอนทั้งแบบผู้เรียนและผู้สอนเป็นศูนย์กลางขึ้นอยู่กับธรรมชาติวิชา ซึ่งมีรูปแบบการสอนที่หลากหลาย เช่น การบรรยาย การสัมมนา การอภิปราย การใช้ปัญหาเป็นฐาน การศึกษากรณีตัวอย่าง และการศึกษากฎหมายเชิงคลินิก เป็นต้น วิธีการในการประเมินผลที่เปลี่ยนไปโดยใช้วิธีการประเมินผลก่อนเรียน หลังเรียน และระหว่างเรียน ซึ่งมีเครื่องมือและเกณฑ์การประเมินผลที่หลากหลายในการประเมินผลลัพธ์การเรียนรู้ ได้แก่ การสัมภาษณ์ การสอบถาม หรือการทดสอบร่วมกัน (ปัจจุบันใช้เพียงแบบทดสอบเท่านั้นสำหรับการประเมินผลการเรียนรู้ทางนิติศาสตร์)

ด้านการประเมินหลักสูตร คือ การประเมินหลักสูตร (1) **ก่อนการใช้หลักสูตร** เพื่อหาความสอดคล้องภายในของหลักสูตร และความเป็นไปได้ของการนำหลักสูตรไปใช้ (2) **ระหว่างการใช้หลักสูตร** เพื่อการพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์หลักสูตร และ (3) **หลังการใช้หลักสูตร**

เพื่อตรวจสอบความสำเร็จของการดำเนินการตามหลักสูตร และผลกระทบที่ทำให้หลักสูตรต้องเปลี่ยนแปลงไป เพื่อพัฒนาหลักสูตรให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง

ด้านอาจารย์ คือ (1) **คุณสมบัติทั่วไป**ของการเป็นอาจารย์ผู้สอนในระดับปริญญาตรีสาขา วิชานิติศาสตร์ ได้แก่ สำเร็จการศึกษาด้านกฎหมายชั้นต่ำปริญญาโททางกฎหมาย มีความรู้ ทางภาษาต่างประเทศ มีคุณธรรมจริยธรรม และความรู้ด้านเทคโนโลยีเพื่อการสอน แต่ที่สำคัญคือ (2) **คุณสมบัติเฉพาะ**ของการเป็นอาจารย์ผู้สอน ได้แก่ มีความรู้ความสามารถกฎหมายเฉพาะทาง (Special Law) ที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ และสังคม มีความรู้ด้านการจัดการเรียนการสอน และการบริหารการศึกษาระดับอุดมศึกษา มีความรู้เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงบริบทต่าง ๆ ที่กระทบการจัดการ เรียนการสอน ประกอบหรือเคยประกอบวิชาชีพทางกฎหมาย และความรู้ด้านสถานประกอบการ และผู้ประกอบการ

ด้านนักศึกษา คือ (1) **คุณสมบัติทั่วไป**ของนักศึกษา ก่อนเข้าศึกษา ควรสำเร็จการศึกษาอย่างน้อย มัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า มีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับภาษาไทย และภาษาต่างประเทศ มีความรู้ พื้นฐานทางกฎหมาย และมีความรู้และทักษะการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนการสอนและการสืบค้น แต่ที่สำคัญคือ (2) **คุณสมบัติเฉพาะ**ของนักศึกษา ก่อนเข้าศึกษาควรมีทัศนคติที่ดีต่อกฎหมาย และกระบวนการยุติธรรม และมีทักษะในการคิดเชิงระบบ เชิงการวิเคราะห์ โดยใช้หลักการทางเหตุผลหรือ ตรรกศาสตร์

ด้านสิ่งสนับสนุนการจัดการเรียนการสอน คือ (1) **สิ่งที่จำเป็น**สำหรับการจัดการเรียนการสอน ได้แก่ สื่อการสอน เทคโนโลยีเพื่อการสอน และสาธารณูปโภคเพื่อการสอน (2) **สิ่งที่ควรจะมี**สำหรับ การจัดการเรียนการสอน ได้แก่ ระบบเชื่อมโยงฐานข้อมูลทางกฎหมายของหน่วยงาน และสถาบันต่าง ๆ ชุดโปรแกรมสำหรับการดำเนินงานทางกฎหมาย เช่น โปรแกรมเตรียมคดี โปรแกรมศาลอิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น และ (3) **ระบบการบริหารจัดการสิ่งสนับสนุนการจัดการเรียนการสอน** เพื่อการพัฒนาประสิทธิภาพ การจัดการเรียนการสอน

เมื่อผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดการหลักสูตรนิติศาสตร์บัณฑิตสามารถจัดการหลักสูตรตามทิศทางการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรนิติศาสตร์บัณฑิตของสถาบันอุดมศึกษาในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2563-2572) จะทำให้ผู้ที่สำเร็จการศึกษาทางนิติศาสตร์เป็นนักกฎหมาย ตรงตามความต้องการของสถานประกอบการ ต่าง ๆ เนื่องจากบัณฑิตมีความรู้ความสามารถสอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาประเทศ ที่เป็นตัวกำหนด คุณสมบัติของแรงงานที่แปรผันตามการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจ สังคม การเมือง เทคโนโลยี และการเปลี่ยนแปลงอื่น ๆ ซึ่งจะเป็นแนวทางสำหรับการจัดการเรียนการสอนในอนาคตของสถาบันการศึกษา ที่เปิดสอนหลักสูตรนิติศาสตร์บัณฑิต

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยสามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

ด้านหลักสูตร พบว่า ข้อมูลที่ใช้เพื่อสร้างและพัฒนาหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิต ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ และสังคมคือ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564) เพื่อเป็นแนวปฏิบัติในการพัฒนาประเทศไทย ด้านการเมืองคือ นโยบายชาติของประเทศไทยปัจจุบัน มีแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี คือ ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน และการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ การเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีก่อให้เกิดปรากฏการณ์ เทคโนโลยีเปลี่ยนโลก ที่ส่งผลกระทบต่อองค์ประกอบการจัดการเรียนเรียนรู้ทางนิติศาสตร์ (4P's) คือ วัตถุประสงค์การจัดการศึกษา (Purpose) บุคลากร (People) กระบวนการจัดการศึกษา (Process) ผลผลิตการจัดการศึกษา (Product) สอดคล้องกับ Wongyai (2011) กล่าวว่า สิ่งที่กำหนดหลักสูตรจะเป็นฐานข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการพัฒนาหลักสูตร ได้แก่ 1) สิ่งที่กำหนดหลักสูตรด้านเป้าหมาย และอุดมการณ์ของชาติ 2) สิ่งที่กำหนดหลักสูตรทางด้านเศรษฐกิจ และสังคม 3) สิ่งที่กำหนดหลักสูตรทางเทคโนโลยี

ด้านการจัดการเรียนการสอน พบว่า การเรียนการสอนต้องยืดหยุ่นตามเทคโนโลยีที่เจริญก้าวหน้า และบริบทของผู้เรียนที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ควรมีการยืดหยุ่นตามผู้เรียน ในเรื่องสาระการเรียนการสอน วิธีการเรียนการสอน รูปแบบการเรียนการสอน และเทคนิคที่ใช้ในการเรียนการสอน อนึ่งการจัดการเรียนการสอนที่เน้นทั้งความรู้ในเชิงวิชาการ และความรู้เชิงการปฏิบัติงาน รวมถึงการประเมินผลการเรียนรู้ด้วย ซึ่งสอดคล้องกับ Mokkranurak (2011) ที่เห็นว่า การจัดการเรียนการสอนต้องมีความยืดหยุ่นตามเทคโนโลยี และผู้เรียนที่เปลี่ยนแปลงไป ที่เน้นการจัดการเรียนการสอนโดยใช้โครงการเป็นฐาน โดยการประเมินผลการเรียนรู้ใช้วิธีการที่หลากหลาย มีการปฏิรูปการประเมินผลการเรียนรู้ โดยใช้วิธีการประเมินผลอื่นร่วมกับการทดสอบ เน้นการปฏิบัติจริงสอดคล้องกับการพัฒนาหลักสูตร

ด้านการประเมินหลักสูตร พบว่า ความสัมพันธ์ของหลักสูตรกับตัวผู้เรียนเกี่ยวกับขอบเขตของหลักสูตรที่ประเมิน ความเชื่อมโยงของหลักสูตรที่เชื่อมโยง การลำดับของเนื้อหาที่กำหนดให้เรียน การถ่ายโอนความรู้ที่เน้นความรู้สู่การปฏิบัติและการแก้ปัญหา และผู้เรียนสามารถสรุปและสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเองซึ่งสอดคล้อง Phatphol (2015) กล่าวว่า แนวทางการกำหนดกรอบการประเมินเอกสารหลักสูตรก่อนการนำหลักสูตรไปใช้ คือ ประเด็นเรื่องจุดมุ่งหมาย หลักการและเหตุผล จุดมุ่งหมายเฉพาะ การแบ่งระดับคะแนน คุณลักษณะของผู้เรียน การเรียนการสอน การประเมินผลการเรียนรู้ หลักสูตรและผลผลิต ความเป็นได้ คุ่มทุนการดำเนินการหรือไม่

ด้านอาจารย์ผู้สอน พบว่า แม้ว่าอาจารย์ประจำที่ทำหน้าที่ในการสอนนั้นจะเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมาย และมีคุณสมบัติครบถ้วนตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่องเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับปริญญาตรี พ.ศ. 2558 แต่เมื่อเข้ามาทำหน้าที่เป็นอาจารย์ผู้สอน ควรมีความรู้ทางการจัดการเรียนการสอน และการบริหารการศึกษา เพื่อจะได้เข้าใจองค์ประกอบของการจัดการศึกษาเกี่ยวกับวิธีการสอน รูปแบบการเรียนการสอน เทคนิคการสอน และวิธีการประเมินผลผู้เรียนซึ่งสอดคล้องกับ Khemmanee (2002) กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอน คือ กระบวนการจัดการเรียนการสอน โดยให้ทั้งผู้สอน และผู้เรียน

ได้มีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน การจัดการเรียนการสอนจะเน้นที่การมีส่วนร่วมของผู้เรียน โดยพิจารณาจากหลักสูตร ผู้สอน ผู้เรียน วิธีการสอน และการประเมินผล ตลอดจนสื่อการเรียนการสอน เป็นต้น

ด้านนักศึกษา พบว่า การจัดการเรียนการสอนทางนิติศาสตร์บัณฑิตใช้ภาษาไทยเป็นหลักในการจัดการเรียนการสอน (ยกเว้นหลักสูตรภาษาอังกฤษ) พื้นฐานความรู้ด้านภาษาไทยจึงเป็นสิ่งสำคัญมากสำหรับการศึกษาทางกฎหมาย ซึ่งนักศึกษาต้องเข้าศึกษาในหลักสูตร เช่น การอ่านจับใจความ การย่อความ การตีความ และการศึกษาเชิงเหตุผล หรือตรรกศาสตร์ และต้องมีเจตคติที่ดีต่อกระบวนการยุติธรรมทางกฎหมาย สามารถพิจารณาได้จากการแสดงออกทางกฎหมายซึ่งสอดคล้องกับ Kraisakul (2019) กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนทางนิติศาสตร์ใช้ภาษาไทยเป็นหลักในการจัดการเรียนการสอน ผู้ที่จะเรียนกฎหมายจึงต้องมีความรู้และทักษะในการใช้ภาษาไทยครบทุกทักษะ ทั้งการฟัง การอ่าน และการเขียนจึงจะทำให้การเรียนด้านวิชานิติศาสตร์ประสบความสำเร็จ

ด้านสิ่งสนับสนุนการจัดการเรียนการสอน พบว่า การจัดการเรียนการสอนในโลกยุคดิจิทัลที่เทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทสำคัญ และเป็นตัวเชื่อม หรือเป็นเครื่องอำนวยความสะดวกให้กับการจัดการเรียนการสอน ทำให้สถานศึกษาหลายแห่งเกิดการปรับตัว จำเป็นต้องมีสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัย การเรียนการสอนโดยใช้ระบบหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ หรือการเรียนการสอนผ่านระบบออนไลน์โดยใช้โปรแกรมหรือแอปพลิเคชัน ห้องเรียนเสมือน (Virtual Classroom) จึงเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่ทันสมัย และเหมาะสมกับการจัดการเรียนการสอนทางนิติศาสตร์ซึ่งสอดคล้องกับ Malaiwong (1997) กล่าวว่า ห้องเรียนเสมือนจริง (Virtual Classroom) คือ การเรียนการสอนที่ผ่านระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ที่เชื่อมโยงคอมพิวเตอร์

สรุป

การวิจัยเรื่องทิศทางการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรนิติศาสตร์บัณฑิตของสถาบันอุดมศึกษาในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2563-2572) ใช้เทคนิควิธีวิจัยแบบ EDR มีวัตถุประสงค์การวิจัย เพื่อนำเสนอทิศทางการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรนิติศาสตร์บัณฑิตของสถาบันอุดมศึกษาในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2563-2572) โดยวิธีดำเนินการวิจัยแบ่งเป็น 7 ขั้นตอน คือ (1) กำหนดกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ (2) กำหนดประเด็นแนวโน้มและสร้างเครื่องมือการวิจัย (3) การทำ EDR รอบที่ 1 จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ 20 คน (4) รวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการทำ EDR รอบที่ 1 (5) ทำ EDR รอบที่ 2 และ 3 จากแบบสอบถามและแนบข้อมูลย้อนกลับเชิงสถิติ เพื่อหาฉันทามติของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ (6) เขียนภาพอนาคตทิศทางการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรนิติศาสตร์บัณฑิตของสถาบันอุดมศึกษาในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2563-2572) วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติค่ามัธยฐาน และค่าพิสัยควอไทล์ และ (7) สรุป เสนอแนะ และนำเสนอเพื่อเป็นประโยชน์ต่อไป ซึ่งมี ทิศทางการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรนิติศาสตร์บัณฑิตของสถาบันอุดมศึกษาในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2563-2572) 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านหลักสูตร 2) ด้านการจัดการเรียนการสอน 3) ด้านการประเมินหลักสูตร 4) ด้านอาจารย์ผู้สอน 5) ด้านนักศึกษา และ 6) สิ่งสนับสนุนการจัดการเรียนการสอน ทิศทางการจัดการศึกษาทางนิติศาสตร์นี้ จึงเป็นประโยชน์สำหรับสถาบันการศึกษาจัดการเรียนการสอน เพื่อสร้างบัณฑิตที่มีความรู้และทักษะตามการเปลี่ยนแปลงในอนาคต แก้ปัญหาภาวะการไม่มีงานทำและแรงงาน

ล้นตลาด ทั้งสอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ชาติที่เน้นการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ให้สมบูรณ์พร้อมด้วยความรู้ และทักษะการปฏิบัติงาน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยพบว่า การสร้างและพัฒนาหลักสูตรต้องสร้างบัณฑิตให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้บัณฑิต ดังนั้นการสร้างหรือพัฒนาหลักสูตรควรจัดให้มีความร่วมมือกันอย่างแท้จริงในระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ประกอบด้วย สถาบันการศึกษา ภาววิชาชีพทางกฎหมาย และผู้ประกอบการ (ผู้ใช้บัณฑิต) ทั้งภาครัฐ รัฐวิสาหกิจ และเอกชน เพื่อกำหนดวัตถุประสงค์ของหลักสูตรให้ตรงกับความต้องการของของผู้ใช้บัณฑิต ซึ่งเป็นทิศทางในการพัฒนา และสร้างหลักสูตรนิติศาสตร์บัณฑิตของสถาบันการศึกษาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยในครั้งต่อไป

ควรมีการวิจัยต่อเนื่องโดยการวิจัยจำแนกแต่ละด้าน ได้แก่ ด้านหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการประเมินหลักสูตร ด้านอาจารย์ผู้สอน ด้านนักศึกษา และด้านสิ่งสนับสนุนการจัดการเรียนการสอน โดยแยกการทำวิจัยเฉพาะการทำวิจัยแต่ละด้าน เพื่อหารูปแบบที่เหมาะสม สำหรับทิศทางในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรนิติศาสตร์บัณฑิตของสถาบันอุดมศึกษา และใช้ระเบียบวิธีวิจัยอนาคตด้วยเทคนิคอื่น ๆ เช่น การพิจารณาสิ่งแวดล้อมภายในและภายนอก (Environmental Scanning) และ เทคนิคการวิเคราะห์ผลกระทบแนวโน้ม (Trend Impact Analysis Technic) เป็นต้น

References

- Jaihar, N. (2018). *Law and Jurists in Thailand 4.0*. Retrieved April 10, 2018, from <https://siamrath.co.th/n/ 24773>.
- Khemmanee, T. (2002). *The Philosophy of Teaching*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Kraisakul, S (2019). The Instructional Management of Higher Education Intuitions in the Next Decade (B.E. 2563-2572). [Boonmee, P]. *Interview*. December, 10.
- Malaiwong, K. (1997). *IT Perspective*. (2nd ed.). Bangkok: National Electronics and Computer Technology Center.
- Mokkranurak, D. (2011). *The Scenario of Vocational Education During the Next Decade (2011-2021)*. Dissertation Doctor of Philosophy (Educational Administration). Graduate School: Khon Kaen University. Khon Kan.

- Phatphol, M. (2015). *Curriculum Assessment for Learning and Development*. (3rd ed.). Bangkok: Charansanitwong Printing Co., Ltd.
- Phinthupha, H. (n.d.). *Introduction to Educational Administration*. Srinakharinwirot University. Retrieved July 10, 2018, from <https://facstaff.swu.ac.th>.
- Rovinelli, R. (1896). *Methods for Validating Criterion-Referenced Test Items*. (Doctoral Dissertation). University of Massachusetts Amherst. Massachusetts. Retrieved March 27, 2021, from https://scholarworks.umass.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2539&context=dissertations_1
- Sinlarat, P. (2014). *Principles and Methods of Teaching at Higher Education*. (6th ed.) Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Wonganutarot, P. (2010). *Academic Administration*. Bangkok: Educational Promotion Center.
- Wongyai, W. (2011). *The Curriculum Development of Higher Education*. (2nd ed.). Bangkok: R & Print.